

«Журнал психоаналітичної педагогіки» як джерело поширення педагогічних ідей (з нагоди 100-річчя заснування журналу)

<https://doi.org/10.67242/conference-2026-09>

Євген Нелін, кандидат педагогічних наук,
незалежний дослідник, Київ, Україна

Вступ. Важливою віхою в історії психоаналітичної психотерапії дітей було заснування «Журналу психоаналітичної педагогіки» (Штутгарт, 1926 – Відень, 1937). Від початку редакційна політика журналу була зорієнтована на теоретичне обґрунтування і практичне упровадження психоаналітичних ідей у виховання і супровід дитинства. У вступі до першого випуску наголошувалося, що предметом психоаналітичних досліджень має бути не лише робота з дітьми та їхніми батьками, але і професійний розвиток учителів, зокрема з питань розуміння психології груп, мас, патопсихологій і методології навчання. Обговорення. З метою популяризації журналу 24–30 серпня 1927 р. у Штутгарті було організовано «Тиждень психоаналітичної підготовки» для вихователів, учителів і лікарів. Основними доповідачами цього заходу були З. Бернфельд, Г. Менг та О. Пфістер, які висвітлювали проблеми інклюзивної освіти (патології фізичних і психічних розладів), специфіку дитячих сновидінь, особливості взаємодії між батьками, дітьми і вчителями, а також обговорили проблему професійного вигорання учителів (Pädagogische Woche, 1927). Після перших п'яти років існування журналу, у 1932 р. між А. Фройд і П. Федерном виникла гостра дискусія щодо подальшого розвитку часопису. Зокрема П. Федерн відстоював орієнтацію на широку читацьку аудиторію і поширення ідей психоаналітичного виховання в маси, натомість А. Фройд, А. Айхорн і В. Хоффер наполягали на подальшому суворому дотриманні наукових стандартів і методології психоаналітичної психотерапії. Зважаючи на цю суперечку, З. Фройд висловив переконання, що статті повинні друкуватися без редакційного втручання або ж відхилитися повністю. У результаті цього конфлікту П. Федерн залишив редакційну колегію, а місце видання журналу було перенесено зі Штутгарта до Відня (Besser, 1977: 139). Поряд із провідними теоретиками того часу, важливу роль у становленні психоаналітико-педагогічного напрямку відігравали т. зв. «фахівці-медіатори», які хоча і не створювали власних концепцій, але активно сприяли подальшому поширенню психоаналітичних ідей у педагогічній практиці. Серед них були Г. Менг, Є. Харнік, Е. Шнайдер та інші, хто популяризував психоаналітико-педагогічні підходи як на сторінках журналу, так і у викладацькій діяльності. Ймовірно, найбільш авторитетним популяризатором серед представників другого ешелону був Е. Шнайдер. Після проходження персонального аналізу під керівництвом О. Пфістера, а згодом К. Г. Юнга, він намагався впровадити психоаналітично орієнтоване виховання у школі поблизу Берна (1905–1916). У 1916–1920 рр. він викладав психоаналіз для педагогів в Інституті Жан-Жака Руссо у Женеві, а згодом працював професором Ризького університету (1920–1928), де читав курси з експериментальної психології, педагогіки дітей з освітніми труднощами, психопатології і характерології (Zigmunde, 2017: 82–83). У цей час він долучився до створення Журналу психоаналітичної педагогіки як іноземний член редакційної колегії, але після заборони у 1928 р. викладати у Латвійській Республіці іншими мовами, зокрема німецькою, він емігрував до

Штутгарта, де працював психоаналітиком і регулярно публікував свої доробки. У статті «Психоаналіз і підготовка вчителів» він наголошував на особливому значенні психоаналізу для професійного розвитку педагога (Schneider, 1929). Журнал психоаналітичної педагогіки виходив майже щомісяця і об'єднав понад сто авторів. Він не мав сталої рубрикації і складався з теоретичних і практичних статей, рецензій, оглядів публікацій з інших психоаналітичних видань і звітів психоаналітиків-практиків. Зокрема у передмові до першого випуску Г. Менг та Е. Шнайдер наголошували на орієнтації на матеріали, засновані на практичному досвіді (Meng & Schneider, 1926: 2). Час від часу з'являлися спеціальні номери: № 5 (1926) – ідеї Й. Песталоцці, № 7-9 (1926) – проблеми сексуальності. Постійною залишалася рубрика «Відкрита зала», що забезпечувала діалог між редакцією, аналітиками і читачами. Показовим був перший номер журналу (1/1926), який містив чотири теоретичні статті, одну практичну публікацію (випадок догляду за однорічною дитиною), огляди статей з *International Journal of Psychoanalysis* та *Imago*, а також рецензію на «Психоаналітичну народну книгу» авторства П. Федерна і Г. Менга. У рецензії підкреслювалося, що жоден шкільний учитель не може залишатися байдужим до психоаналізу, особливо в умовах повоєнної Європи, де скорочення періоду дитинства поєднувалося з передчасним дорослішанням дітей. Водночас автори критично оцінювали ідею «нової школи» як недостатньо адаптовану до потреб тогочасної дитини (Federn & Meng, 1926: 31). Упродовж 12 років існування у Журналі психоаналітичної педагогіки було опубліковано близько 500 статей, що зробило його одним із найбільш масштабних психоаналітичних видань Європи. З 1934 р. у заключних випусках постійно подавалися огляди розвитку психоаналітичної педагогіки в різних країнах світу. Так, за підсумками 1934 р. найбільшого поступу вона досягла в Нідерландах, Швейцарії і Німеччині (*Psychoanalytische Pädagogik im Jahre 1934*). Останній рік історії існування журналу (1937) був водночас підсумковим і стратегічним. Тоді у Будапешті відбулася конференція за участю представників кількох психоаналітичних асоціацій, де обговорювалися перспективи розвитку напряму, зокрема дослідження захисних механізмів і ранніх стадій розвитку Его (Revision, 1937). Водночас у підсумковому звіті про Перший міжнародний конгрес дитячої психіатрії, що відбувся у Парижі (1937), було зазначено, що виховання дитини, засноване на залякуванні і фізичних покараннях, спричиняє невротичні відхилення і потребує детального переосмислення (Friedjung, 1937). Висновки. Отже, Журнал психоаналітичної педагогіки (1926-1937) став важливою інтелектуальною платформою, що об'єднала психоаналітиків різних країн і сприяла поширенню психодинамічних ідей у практику виховання дітей. Водночас у другій половині 1930-х рр. розвиток цього напряму зазнав суттєвих обмежень під впливом політичних та ідеологічних трансформацій у Європі. Література: Besser, R. (1977). *Leben und Werk von Anna Freud*. In D. Eicke (Hrsg.). *Die Psychologie des 20. Jahrhunderts III: Freud und die Folgen* (2) (S. 130-181). Zürich: Kindler. Federn, P. & Meng, H. (1926). *Das Psychoanalytische Volksbuch*, 550 Seiten, 11 Bilder, in Ganzleinen Rm. 9.50, erschienen im Hippokrates-Verlag Stuttgart-Berlin-Zürich. *Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*, 1: 31. Friedjung, J. (1937). Bericht über den I. Internationalen Kongreß für Kinderpsychiatrie in Paris, 24. Juli-1. August 1937. *Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*, 11: 292-296. Meng, H., & Schneider, E. (1926). Zur Einführung. *Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*, 1(1): 1-2. *Pädagogische Woche in Stuttgart vom 24. bis 30. August 1927, zur Einführung in die psychoanalytische Pädagogik, für Erzieher, Lehrer und Ärzte*. Retrieved from <https://pep-web.org/browse/document/zpsap.001.0317a> *Psychoanalytische Pädagogik im Jahre 1934*. (1934). *Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*, 8: 403-407. Retrieved from <https://pep-web.org/browse/ZPSAP/volumes/8?preview=ZPSAP.008.0403A> *Revision der Psychoanalytischen Pädagogik* (1937). *Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*, 11: 147-149. Retrieved from

<https://pep-web.org/browse/ZPSAP/volumes/11?preview=ZPSAP.011.0147A> Schneider, E. (1929). Psychoanalyse und Lehrerbildung. Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik, 3: 237-251. Retrieved from <https://pep-web.org/browse/zpsap/volumes/3?preview=ZPSAP.003.0237A> Zigmunde, A. (2017). The Psychoanalyst and Pedagogue Ernst Schneider (1878-1957) and the Conflict of Opinions of His Contemporaries in Latvia (1920-1928). Humanitārās un sociālās zinātnes, 27: 80-92.